

Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület Konferenciája, 2013.

Báti Anikó

Ételmegvonás: böjt, diéta, evészavar, minőségi éhezés

A táplálkozás biológiai szükséglet; ugyanakkor a fogyasztás mennyisége, minősége a gazdasági-társadalmi környezet, a kultúra által behatárolt keretek között, az egyén életminősége szerint változó formában valósul meg a mindennapokban. Az általános normáktól való eltérés: az ételektől való tartózkodás, egyes ételosztályoknak a fogyasztásból való teljes vagy részleges kizárása, a napi étkezések számának csökkentése az elszenvedett fizikai hatások révén a büntetés, önbüntetés, bűnbocsánat eszköze volt a múltban is, napjainkra ez a gondolati kör a szépség-, egészségmegőrzés eszközévé vált a fogyasztói társadalomban, kulturálisan szerevezett keretek között. Előadásomban a mai magyar táplálkozási szokások néprajzi változásvizsgálata során gyűjtött példákon keresztül, a táplálkozási devianciák számbavételével szeretném bemutatni az étkezésekről, a szépségről, az egészségről vallott divatos nézetek, az egészségtudomány és a valós gyakorlat közötti együtthatásokat, ambivalenciákat és kompromisszumokat. Az egészség és a szépség 20. század első felétől megfigyelhető felértékelődése a táplálkozási szokások változását is eredményezte, a minták mind szélesebb társadalmi elfogadottsága napjainkra szinte teljes életmódváltást indukált, ipari, turisztikai célként fogalmazódott meg. Az ideális testről vallott társadalmi diskurzusban a fogyasztási preferenciák és tilalmak sora nagyon gyors változásokat, kívülről érkező újításokat hozott a táplálkozáskultúrában. Mindez a globalizáció és a modernizáció együtthatásával a magyar étkezési szokások sokszínűségét, változékonyságát eredményezte napjainkra a közétkeztetéstől az egyes háztartásokig. A média, a kereskedelem, a kiszélesedő kommunikációs csatornák révén szinte minden társadalmi réteghez eljutnak a modern táplálkozásról vallott nézetek divathullámai. Az önként vállalt korszerű életvezetési elvek és a mindennapi gyakorlat között azonban meglehetősen sokféle megoldás él, melyek csak a néprajzi módszerekkel végzett kutatások révén válnak láthatóvá: így például a társadalom alsó rétegeiben a minőségi éhezés, a valódi éhezés esetei. A fogyasztási preferenciák, az egészség-, táplálkozástudomány vizsgálati eredményeire támaszkodva, a táplálkozáskultúrából – többnyire a paraszti konyháról – korábban már kikopott ételek, meghaladott technológiák revitalizációját eredményezték, a korábbinál jóval magasabb presztízshelyzetben. Előadásomban ezeket a nézőpontokat veszem sorra a böjtös étkezések, diéták, a minőségi éhezés és a szépségről, egészségről megfogalmazott diskurzusok elemzése során.